

สรุป และข้อเสนอแนะ

ในการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมทางการท่องเที่ยว จำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม เช้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งองค์ประกอบทั้งหมดนี้ล้วนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของชุมชน เมื่อมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชนใดชุมชนหนึ่งย่อมส่งผลให้องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านั้นของชุมชนได้รับความกระทบกระเทือนหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งในทีนี้้อาจเป็นผลทางด้านบวกหรือลบก็ได้เมื่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวมีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น และมีการพัฒนาจนกลายเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อองค์ประกอบต่างๆ ภายในชุมชนก็จะมากขึ้นเป็นเงาตามตัวด้วยเช่นกัน

สำหรับอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน องค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวเกิดการขยายตัวมากขึ้น อาจกล่าวได้ว่าการประชาสัมพันธ์ในงานส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยปี 2530 ที่กรุงเทพมหานคร ทำให้เป็นจุดสนใจของประชาชนทั่วไป และต้องการเดินทางมาชื่นชมธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชาวแม่ฮ่องสอน กล่าวได้ว่า นับตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมากิจกรรมการท่องเที่ยวในอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนได้เข้าสู่ภาวะที่เรียกว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ทำให้ปริมาณนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นมาก ประกอบกับมีการพัฒนาทางด้านระบบการคมนาคม ซึ่งในทีนี้หมายถึงความถึง การปรับปรุงและพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบกและทางอากาศ ทั้งนี้จะวิเคราะห์ว่า นับจากที่มีการประชาสัมพันธ์และการพัฒนาทางด้านคมนาคม ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนเป็นต้นมา

จากสภาพภูมิประเทศที่ส่วนใหญ่เขตอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อน และมีป่าไม้จำนวนมาก มีที่ราบหรือที่ราบหุบเขาอันเป็นที่ตั้งชุมชนหรือตัวเมื่อน้อยมาก ดังนั้นผลกระทบของการท่องเที่ยวทั้งทางด้าน การใช้ที่ดิน สภาพเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในบริเวณที่เป็นชุมชนหรือตัวเมืองเป็นสำคัญ ซึ่งในทีนี้ได้แก่พื้นที่เขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญต่างๆ จุฬารวมของประชากร และศูนย์กลางการบริหารการปกครองของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นบริเวณที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวมากที่สุดของจังหวัดนี้

6.1 สรุปผลและอภิปราย

จากผลการศึกษาและวิเคราะห์ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อ การใช้ที่ดิน สภาพเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม นั้นได้ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ต่อชุมชนเมืองแม่ฮ่องสอน

6.1.1 ผลกระทบจากการใช้ที่ดิน ผลกระทบจากการใช้ที่ดินที่เกิดขึ้นในเขตชุมชนเมืองแม่ฮ่องสอน จากการที่เป็นศูนย์กลางทางด้านการท่องเที่ยวทำให้การใช้ที่ดินในเขตชุมชนเมืองแม่ฮ่องสอนในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก จากการศึกษาการใช้ที่ดินในปี พ.ศ.2523 สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเมืองแม่ฮ่องสอนยังคงเป็นสังคมเกษตรกรรม การใช้ที่ดินส่วนใหญ่ภายในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นที่อยู่อาศัยจะหนาแน่นอยู่บริเวณศูนย์กลางของตัวเมืองแม่ฮ่องสอน ตามถนนขุนลุมประพาส และถนนสิงหนาทบำรุง ซึ่งเป็นถนนสายสำคัญของชุมชนเมืองแม่ฮ่องสอนนอกจากนั้นพื้นที่ทางด้านที่อยู่อาศัยยังกระจายอยู่ทางตอนเหนือของชุมชนโดยเฉพาะบริเวณ ถนนปางล้อนิคม หลังจากที่มีการส่งเสริมทางด้านการท่องเที่ยว และการพัฒนาทางด้านเส้นทางคมนาคมทั้งทางบกและทางอากาศ เพื่อที่จะรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาแวะพักในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนรวมทั้งการเดินทางเพื่อติดต่อกับชุมชนอื่น ๆ เป็นไปได้อย่างรวดเร็วขึ้น ซึ่งส่งผลให้การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนได้เปลี่ยนไป จากการวิเคราะห์การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่บริเวณศูนย์กลางของตัวเมืองแม่ฮ่องสอน ได้เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมซึ่งเป็นที่พักอาศัยและมีย่านการค้าและบริการ ส่วนมากจะเป็นร้านอาหารเล็ก ๆ และร้านขายของชำ ซึ่งอยู่บริเวณศูนย์กลางของเมืองมีปริมาณการใช้ที่ดินที่ยังไม่มาก จากการศึกษาการใช้ที่ดินในปี พ.ศ.2540 การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนไปเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก เนื่องจากพื้นที่ทางด้านพาณิชยกรรมได้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้นบริเวณใจกลางเมือง โดยเฉพาะบริเวณแยกไฟแดง ซึ่งเป็นจุดตัดของถนนสายสำคัญของชุมชน การเพิ่มขึ้นของย่านการค้าและบริการที่ปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นในปัจจุบันทำให้การใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยได้ถอยออกไปอยู่บริเวณหลังการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและทางตอนเหนือของพื้นที่ซึ่งเป็นผลกระทบโดยตรงของการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ในปัจจุบันการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ ได้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นขึ้นเหมือนกันโดยเฉพาะพื้นที่ทางด้านสถาบันราชการ สถาบันศึกษา นันทนาการ อุตสาหกรรม และศาสนสถาน นั้นซึ่งเป็นผลโดยทางอ้อมจากการส่งเสริมทางด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากการเข้ามาลงทุนของประชากรจากต่างถิ่นโดยเข้ามาประกอบกิจกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทำให้ปริมาณประชากรในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนมี

ปริมาณที่เพิ่มขึ้นมากจากความเป็นจริง ทำให้ส่งผลกระทบต่อการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ โดยทางอ้อมต่อไป

6.1.2 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ จากการที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมทางด้านการท่องเที่ยวทำให้การการเข้ามาลงทุนประกอบกิจการด้านการค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเมืองแม่ฮ่องสอนได้เริ่มที่จะเปลี่ยนแปลงไป จากแต่เดิมรายได้ส่วนใหญ่ของประชากร จะขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรม แต่ในปัจจุบันธุรกิจทางการค้าและบริการมีปริมาณเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก ทำให้รายได้ส่วนใหญ่ของประชากรท้องถิ่นมีรายได้นอกภาคเกษตรกรรม ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ของของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน คือ กิจการที่พักแรม บริการนำเที่ยว และร้านค้า พบว่าส่วนใหญ่กิจการเหล่านี้จะเป็นของนักธุรกิจจากต่างถิ่น ส่วนประชากรท้องถิ่นส่วนใหญ่จะประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวขนาดเล็ก ซึ่งจะเห็นได้ว่าผลประโยชน์ส่วนใหญ่ที่ได้จากการท่องเที่ยวจะอยู่แต่เฉพาะกลุ่มนักลงทุนจากต่างถิ่น ซึ่งจากการเข้ามาลงทุนของนักลงทุนต่างถิ่นได้ก่อให้เกิดการสร้างงานและรายได้แก่ประชากรในท้องถิ่นซึ่งถือว่าเป็นรายได้นอกภาคเกษตรกรรมส่วนผลกระทบทางตรงนั้นเกิดจากการขายสินค้าทางด้านการเกษตรกรรมของชาวบ้านซึ่งธุรกิจทางด้านที่พักแรมส่วนใหญ่จะซื้อสินค้าในการประกอบกิจการภายในตัวเมืองซึ่งเป็นผลกระทบทางอ้อมที่ประชากรจะได้รับยังมีปริมาณนักท่องเที่ยวมากขึ้นเท่าไรรายได้ของประชากรในท้องถิ่นก็มีรายได้เพิ่มมากขึ้น

6.1.3 ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากปริมาณนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนมีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดการเข้ามาลงทุนของนักลงทุนต่างถิ่นทางด้านกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลให้ปริมาณประชากรในพื้นที่มีปริมาณที่เพิ่มขึ้นมากจากความเป็นจริงในทะเบียนราษฎร เนื่องจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้เกิดปัญหาที่ตามมาของปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งปัญหา ทางด้านขยะ และน้ำเสีย เป็นปัญหาที่สำคัญของชุมชนที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้ามา จากปัญหาทางด้านขยะในปัจจุบันของแม่ฮ่องสอนซึ่งมีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นกว่าปริมาณที่จะจัดเก็บได้ทำให้เกิดมีขยะตกค้างขึ้นในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ซึ่งส่งผลให้ทัศนียภาพของเมืองที่เปลี่ยนไปจากอดีต และในปัจจุบันเมืองแม่ฮ่องสอนประสบปัญหาภัยการขาดแคลนพื้นที่ทางด้านการทิ้งขยะ ซึ่งเป็นปัญหาหลักของเมือง นอกจากปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นแล้ว ปัญหาทางด้านน้ำเสียยังเป็นปัญหาสำคัญของชุมชนที่มีกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวกล่าวคือ ปริมาณน้ำทิ้งที่เกิดจากประชากรโดยยังไม่ได้รับการบำบัดนั้นมีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นเนื่องจากปริมาณของประชากรที่เพิ่มขึ้นทำให้

แหล่งน้ำตามธรรมชาติต้องรองรับกับน้ำเสียที่ปล่อยออกจากที่พักอาศัยและอาคารพาณิชย์ ซึ่งมีผลให้คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำตามธรรมชาตินั้นเสื่อมโทรมลงไป ทำให้ประชากรที่อยู่ทางปลายน้ำไม่สามารถนำน้ำจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติมาใช้ได้ซึ่งเป็นผลทางอ้อมที่ประชากรจะได้รับจากการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยว

6.2 ข้อเสนอแนะ

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนไม่ว่าจะเป็นทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมนั้น ล้วนเป็นผลจากกิจกรรมที่เกิดจากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม การเปลี่ยนแปลงบางอย่างเป็นผลกระทบทางตรงการเปลี่ยนแปลงบางอย่างก็เป็นผลต่อเนื่องหรือผลทางอ้อม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ แม้ว่าจะมีผลดีต่อคุณภาพชีวิตของประชากรเป็นส่วนใหญ่แต่ผลเสียที่เกิดขึ้นต่อชุมชนก็มีอยู่ เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนเพิ่งเริ่มขึ้นในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ดังนั้นผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นยังคงไม่ชัดเจนนัก แต่ก็เป็นที่บ่งชี้ได้ว่า สิ่งที่เกิดขึ้นกับชุมชนเมืองท่องเที่ยวแห่งอื่น ๆ ในประเทศ กำลังจะเกิดขึ้น กับชุมชนเมืองแม่ฮ่องสอนเหมือนกัน

6.2.1 ด้านการใช้ที่ดิน จะเห็นได้ว่ากาการใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นเริ่มที่จะมีความหนาแน่นในการใช้ที่ดิน ประกอบกับข้อจำกัดทางด้านธรรมชาติซึ่งพื้นที่อยู่ระหว่างหุบเขาทำให้การขยายตัวของการใช้ที่ดินจะเป็นในแนวเหนือใต้ และในปัจจุบันการใช้ที่ดินเริ่มที่จะมีการทำลายพื้นที่ภูเขาให้เป็นที่ราบเริ่มเกิดขึ้นทางตอนใต้ของตัวเมืองซึ่งน่าจะมีมาตรการควบคุมการใช้ที่ดินประเภทนี้ขึ้นในอนาคต

6.2.2 ด้านเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่าประชากรท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนและบริเวณได้รับผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นทางอ้อม เนื่องจากธุรกิจส่วนใหญ่ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวนั้นจะจำกัดแค่เฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งผลประโยชน์ที่ได้รับนั้นจะขึ้นอยู่กับกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวขนาดใหญ่ แต่ธุรกิจการท่องเที่ยวก็ยังส่งผลให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับผู้คนในท้องถิ่น

6.2.3 ด้านสิ่งแวดล้อม ควรที่จะมีมาตรการควบคุมด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ของเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนซึ่งปัญหาด้านขยะและน้ำเสียเป็นปัญหาหลักที่เกิดขึ้นใน

ปัจจุบันถ้าไม่มีการควบคุมทางด้านสิ่งแวดล้อมในอนาคต ทัศนียภาพทางการท่องเที่ยวของเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนจะเสื่อมลงเนื่องจากของขยะที่เพิ่มขึ้นและแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่เน่าเสีย

กล่าวโดยสรุปว่า การวิจัยครั้งนี้มีความพยายามที่จะจะศึกษาถึงผลกระทบจากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ของการใช้ที่ดิน เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในเขตอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนโดยเฉพาะพื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวมากที่สุดทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป